

„Monitor ASEAN” omawia i komentuje najważniejsze wydarzenia związane z aktualną sytuacją polityczną, gospodarczą i społeczną w państwach Stowarzyszenie Narodów Azji Południowo-Wschodniej, ze szczególnym naciskiem na działania Chin w regionie.

MGR MATEUSZ CHATYS

OŚRODEK SPRAW AZJATYCKICH
UNIwersytet ŁÓDZKI

MONITOR ASEAN

GRUDZIEŃ 2022

PIERWSZY W HISTORII SZCZYT LIDERÓW ASEAN-UE

Do najważniejszego wydarzenia z grudnia należy zaliczyć pierwszy w historii szczyt liderów ASEAN-UE, który zorganizowano z okazji 45. rocznicy relacji partnerów dialogu. Na uwagę zasługuje również podniesienie rangi stosunków dwustronnych Korei Południowej z Wietnamem do kompleksowego partnerstwa strategicznego. Chiny zostały oskarżone o rozbudowę nieokupowanych dotąd wysp na Morzu Południowochińskim, będących przedmiotem sporów terytorialnych. Natomiast Stany Zjednoczone zapewniły Filipiny o swoim wsparciu w odpowiedzi na zwiększoną aktywność chińskiej milicji morskiej w obrębie archipelagu Spratly.

I. STOSUNKI WEWNĄTRZ ASEAN

1 grudnia: delegacja rosyjskich wojskowych spotkała się z przedstawicielami birmańskiej junty. Delegacja wysoko postawionych przedstawicieli rosyjskich sił zbrojnych, na czele której stanął Kim Alexey Rostislavovich oraz attaché wojskowy w Birmie Sergey Kurchenko, spotkała się z generałem Min Aung Hlaingiem w Naypyidaw. Przedstawiciele obu stron omówili kwestie związane z zacieśnieniem współpracy z zakresu obrony oraz zwalczania terroryzmu. Rosja jest jednym z głównych dostawców uzbrojenia dla birmańskiej armii, a od 2000 r. wyszkoliła 7 tys. oficerów. W ramach wizyty delegacji zorganizowano również pierwsze w historii posiedzenie dwustronnego komitetu do spraw antyterrorystycznych. Biorąc pod uwagę tematykę spotkania wszystko wskazuje na to, że Rosja będzie kontynuować wsparcie dla junty walczącej z opozycyjnymi organizacjami w kraju (np. Rząd jedności narodowej), które są uznane przez wojskowy rząd za organizacje terrorystyczne.

2 grudnia: zwierzchnik malezyjskiej marynarki wojennej zaapelował o zwiększenie budżetu dla sił zbrojnych w celu utrzymania zdolności obronnych kraju. Admirał Tan Sri Mohd Reza Mohd Sany stwierdził, że rząd powinien stopniowo zwiększać budżet na modernizację sił zbrojnych z 1% do 1,5% PKB. Podkreślił, że dodatkowe środki są niezbędne do realizacji planu transformacji marynarki wojennej 15-5, polegającego na zastąpieniu przestarzałych jednostek nowymi, ograniczając jednocześnie liczbę klas statków będących do dyspozycji marynarki wojennej z 15 do 5. Największy nacisk ma

zostać położony na statki do walki i operacji przybrzeżnych oraz okręty podwodne.

5 grudnia: Filipiny obniżyły prognozowany wzrost gospodarczy kraju w 2023 r. Administracja Ferdinanda Marcosa Jr. poinformowała, że wzrost gospodarczy w przyszłym roku wyniesie około 6-7%, podczas gdy wcześniejsze prognozy mówiły o wzroście rządu 6,5-8%. Wciąż jednak zachowano prognozowany wzrost w 2022 r. na poziomie 6,5-7,5%. Zmiany uwzględniają kryzys ekonomiczny oraz wysoką inflację, która wynosi na Filipinach 7,7% i jest najwyższa od 14 lat. Niemniej jednak według wstępnych planów inflacja ma spaść w 2023 r. do poziomu 2,5-4,5%. Jednym z nielicznych korzystnych efektów jest utrzymanie deficytu państwa na poziomie 6,9% PKB kraju, mimo że prognozowano wzrost deficytu do 7,6%.

5 grudnia: Indonezja zмага się z brakiem środków finansowych na budowę nowej stolicy kraju. Po trzech latach od ogłoszenia budowy Nusantary na Kalimantanie, czyli nowej metropolii i stolicy państwa o wartości 34 mld USD, nie zgłosił się żaden inwestor państwowy lub prywatny, który chciałby wziąć udział w realizacji projektu. Udało się podpisać jedynie kilka listów intencyjnych, które nie są prawnie wiążące. Przeniesienie stolicy państwa miało być rozwiązaniem problemu polegającego na podnoszącym się poziomie wód morskich, zagrażających Dżakarcie.

5 grudnia: Wietnam podniósł rangę stosunków dwustronnych z Koreą Południową do kompleksowego partnerstwa strategicznego. W ramach wizyty w Seulu z okazji obchodów 30. rocznicy nawiązania stosunków dyplomatycznych premier Nguyen Xuan Phuc spotkał się z premierem Korei Południowej Yoon Suk-yeolem. Przedstawiciele obu państw poinformowali o podniesieniu rangi stosunków dwustronnych, a także wyznaczeniu kolejnych celów związanych z rozwojem współpracy. Wartość handlu dwustronnego ma się zwiększyć do 100 mld USD do końca 2023 r., a następnie do 150 mld USD do 2030 r. Korea Południowa jest czwartym państwem posiadającym taki status (po Chinach, Rosji i Indiach) i co najważniejsze jedynym, które jest jednocześnie traktatowym sojusznikiem Stanów Zjednoczonych.

5 grudnia: Indonezja rozpoczęła proces transferu siedziby dowództwa zachodniej floty marynarki wojennej na Wyspy Natuna. Zastępca szefa sztabu indonezyjskiej marynarki wojennej wiceadmirał Ahmadi Heri Purwono zainauguował przeniesienie siedziby dowództwa z Dżakarty do Tanjungpinang. Decyzja została podjęta w ramach dostosowania się do strategicznych zmian w środowisku wokół Indonezji. Przeniesienie dowództwa oraz podległych mu jednostek w obszar Północnego Morza Natuna ma zwiększyć zdolności marynarki wojennej w przeciwdziałaniu morskim przestępstwom takim jak kradzież połowów czy naruszanie wód morza terytorialnego przez obce

jednostki. Warto w tym kontekście zaznaczyć, że do tego rodzaju naruszeń coraz częściej dochodzi ze strony chińskich statków w związku pokrywającymi się roszczeniami w ramach tzw. *linii dziewięciu kresek* w pobliżu Wysp Natuna, położonych w południowej części Morza Południowochińskiego.

7 grudnia: po raz pierwszy od czasu II wojny światowej japońskie myśliwce wylądowały na Filipinach. Dwa japońskie myśliwce (F-15s) wraz z tankowcem powietrznym oraz samolotem transportowym wylądowały w bazie filipińskich sił powietrznych Clark. Załoga samolotów dołączyła do grupy 60 członków japońskich sił powietrznych, którzy uczestniczyli w specjalnym programie dwustronnej wymiany. Wydarzenie było szeroko komentowane przez przedstawicieli sił zbrojnych na Filipinach, którzy podkreślali, że były wróg stał się sojusznikiem, z którym dzielą tę samą wizję stabilnego regionu Indo-Pacyfiku. Choć przylot japońskich myśliwców jest przełomowym wydarzeniem, to nie jest to pierwszy przypadek od końca II wojny światowej, aby japoński sprzęt wojskowy był obecny na terytorium kraju. W organizowanych przez Filipiny i Stany Zjednoczone manewrach Balikatan z 2018 r., pierwszy raz od zakończenia japońskiej okupacji wzięły udział wozy opancerzone sił samoobrony.

8 grudnia: malezyjska agencja antykorupcyjna wszczęła postępowanie w sprawie podejrzenia niewłaściwego wydatkowania państwowych funduszy. Po tym, jak nowy premier Anwar Ibrahim ogłosił przegląd projektów rządowych, zatwierdzonych przez jego poprzednika Muhyiddina Yassina, twierdząc, że nie były one realizowane zgodnie z odpowiednimi procedurami, komisja antykorupcyjna wszczęła dochodzenie w sprawie rzekomego sprzeniewierzenia 136,39 mld USD z funduszy rządowych. Muhyiddin, który był premierem przez 17 miesięcy w latach 2020-2021, zaprzeczył popełnieniu jakichkolwiek wykroczeń i co za tym idzie z zadowoleniem przyjął wiadomość o rozpoczęciu śledztwa. Wśród projektów objętych dochodzeniem znalazły się plany budowy sieci 5G oraz projekty przeciwpowodziowe o łącznej wartości 1,59 mld USD.

8 grudnia: Wietnam zorganizował spotkanie dla przedstawicieli straży przybrzeżnych z państw regionu. Pierwsze tego rodzaju spotkanie mające na celu zacieśnienie współpracy i wymiany poglądów zostało zorganizowane w Hanoi, a jego motywem przewodnim był slogan "Vietnam Coast Guard and friends". Wzięło w nim udział 500 delegatów, włącznie z 70 przedstawicielami zagranicznymi z takich państw jak Kambodża, Malezja, Indonezja, Filipiny oraz Chiny. Na marginesie wydarzenia doszło do serii spotkań dwustronnych pomiędzy przedstawicielami straży przybrzeżnych poszczególnych państw, na których omówione zostały kwestie związane z zacieśnieniem współpracy, zwiększeniem interoperacyjności, a także ze zwalczaniem zagrożeń morskich.

8 grudnia: marynarki wojenne Tajlandii i Malezji przeprowadziły wspólny patrol. Po dwuletniej przerwie związanej z pandemią koronawirusa, marynarki wojenne obu państw wznowiły inicjatywę wspólnych patroli na wodach między Tajlandią i Malezją. W patrolu wzięły udział malezyjska jednostka KD Gempita oraz tajski statek patrolowy HTMS Klong Yai.

10 grudnia: firma BrahMos Aerospace rozpoczęła rozmowy z Wietnamem w sprawie zakupu pocisków supersonicznych. Przedstawiciele rosyjsko-indonezyjskiego przedsiębiorstwa zbrojeniowego poinformowali podczas targów uzbrojenia w Hanoi (Vietnam International Defense Expo 2022) o rozpoczęciu negocjacji w sprawie sprzedaży Wietnamowi pocisków supersonicznych, które mogą być wystrzeliwane z samolotów bojowych Su-30MKI. Tego rodzaju uzbrojenie jest obecnie w użyciu tylko i wyłącznie przez indyjskie siły zbrojne, a pierwsze testy z listopada 2017 r. potwierdziły zasięg pocisków wynoszący 290-300 km. Rakiety wystrzeliwane z instalacji naziemnych i statków mogą przenosić głowicę bojową o wadze 200 kg natomiast pociski wystrzeliwane z samolotów mogą zawierać ładunek o masie 300 kg.

11 grudnia: Europejski Bank Inwestycyjny (EIB) wesprze realizację inicjatyw w ramach zrównoważonego rozwoju. Bank ma udzielić Wietnamowi niskoprocentowane pożyczki na wdrożenie projektów zorientowanych na transformacji cyfrowej, rozwoju odnawialnych źródeł energii i przeciwdziałaniu zmianom klimatycznym. Przedstawiciele grupy energetycznej Vietnam Electricity podpisali również protokół ustaleń z EIB w sprawie wsparcia finansowego dla projektów zrównoważonej energii w Wietnamie, zacieśnienie współpracy w zakresie produkcji, magazynowania, przesyłu, dystrybucji energii elektrycznej oraz jej sprzedaży.

13 grudnia: premier Singapuru podczas wizyty w Niemczech wziął udział w ceremonii wodowania i chrztu dwóch nowych łodzi podwodnych. W 2013 r. Singapur zamówił budowę dwóch okrętów podwodnych, natomiast w 2017 r. złożono zamówienie na kolejne dwie jednostki. Pierwsza z nich o nazwie *Invincible* została zwodowana w lutym 2019 r. Podczas grudniowej wizyty Lee Hsien Loonga zwodowano dwa kolejne okręty *Impeccable* i *Illustrious*. Jednostki typu 218SG mają długość 70 m i szerokość 6,3 m, a dzięki napędowi niezależnemu od powietrza mogą pozostawać w zanurzeniu przez dłuższy czas. Po serii testów nowe okręty podwodne trafią do służby w latach 2022-2025.

15 grudnia: filipiński kongres przyjął kontrowersyjną ustawę o utworzeniu państwowego funduszu majątkowego o wartości 2 mld USD. Izba Reprezentantów przyjęła projekt ustawy dotyczący utworzenia państwowego funduszu inwestycyjnego (Maharlika Investment Fund, MIF), który został złożony wspólnie przez syna i kuzyna obecnego prezydenta Filipin. Fundusz ma pomóc rządowi w zdobyciu dodatkowych środków na realizację licznych projektów

infrastrukturalnych. Głosowanie w sprawie ustawy odbyło się niezwykle szybko, ponieważ projekt otrzymał certyfikat najwyższego priorytetu, który został nadany przez prezydenta Marcosa Jr. Bez przedsięwzięcia tego rodzaju środków głosowanie odbyłoby się najwcześniej w styczniu lub lutym 2023 r. Ustawa budzi wiele kontrowersji z uwagi na ogólnoświatową recesję oraz duże zadłużenie państwa. Wielu komentatorów twierdzi, że środki finansowe powinny zostać przeznaczone na walkę z ubóstwem. Krytycznie do funduszu odniosła się także siostra urzędującego prezydenta. Aby uspokoić krytyków, zwolennicy ustawy wprowadzili kilka poprawek, usuwając korzystanie z funduszy emerytalnych pracowników w MIF. Ponadto projekt przewiduje przeznaczenie 25% zysków na programy pomocy społecznej. Zarząd funduszu ma również zakaz inwestowania w przedsięwzięcia lub podmioty, mające związek z łamaniem praw człowieka, produkcją broni lub degradacją środowiska.

16 grudnia: w ramach szczytu ASEAN-UE prezydent Filipin uzyskał zobowiązania na inwestycje w kraju od europejskich przedsiębiorców opiewające na kwotę ponad 175 mln USD. Po powrocie do kraju z pierwszego w historii szczytu liderów ASEAN-UE w Brukseli, Ferdinand Marcos Jr. poinformował o dużym zainteresowaniu europejskich przedsiębiorstw filipińskim rynkiem, co zaowocowało licznymi deklaracjami inwestycyjnymi. Największy nacisk zostanie położony na sektory związane ze źródłami energii odnawialnej, infrastrukturą, bezpieczeństwem żywnościowym oraz zmianami klimatycznymi. Ponadto Unia Europejska wesprze Filipiny w działaniach zmierzających do sprostania wszystkim wymaganiom narzuconym przez Europejską Agencję Bezpieczeństwa Morskiego w celu zdobycia odpowiedniej akredytacji.

21 grudnia: ONZ wydało pierwszą od 74 lat rezolucję w sprawie Birmy, w której wezwano do zaprzestania stosowania przemocy i uwolnienia więźniów politycznych. Propozycja rezolucji została zgłoszona przez Wielką Brytanią i została przyjęta mimo tego, że takie państwa jak Chiny, Indie oraz Rosja wstrzymały się od głosu. Strona chińska spodziewała się wydania oficjalnego oświadczenia zamiast rezolucji, natomiast rosyjski ambasador przy ONZ stwierdził, że sytuacja wewnętrzna w Birmie nie stanowi zagrożenia dla międzynarodowego pokoju i stabilności, a co za tym idzie nie powinna być przedmiotem pracy Rady Bezpieczeństwa ONZ. Sekretarz stanu USA Antony Blinken podkreślił z kolei, że rezolucja stanowi ważny krok w celu ograniczenia eskalacji represji stosowanych przez wojskowy rząd w Birmie.

22 grudnia: Tajlandia zorganizowała spotkanie z przedstawicielami birmańskiego rządu w sprawie sytuacji wewnętrznej w tym kraju. W spotkaniu oprócz przedstawicieli obu państw uczestniczyli także ministrowie spraw zagranicznych Laosu i Kambodży oraz wiceminister spraw zagranicznych

Wietnamu. Przedstawiciele państw Azji Południowo-Wschodniej najbardziej krytycznych wobec junty, czyli Malezji, Filipin, Indonezji i Singapuru, nie wzięli udziału w spotkaniu. Rozmowy były poświęcone przede wszystkim pomocy humanitarnej dla mieszkańców Birmy jak i procesowi implementacji pięciopunktowego konsensusu wypracowanego przez ASEAN. Strona birmańska była reprezentowana przez ministra spraw zagranicznych Wunna Maung Lwina, ministra ds. inwestycji i zagranicznej współpracy ekonomicznej Kan Zawa oraz ministra ds. współpracy międzynarodowej Ko Ko Hlainga. Birmańska delegacja przedstawiła szczegóły dotyczące „terrorystycznej” aktywności przeciwników junty, do których zaliczono Rząd Jedności narodowej (NUG) oraz ludowe siły obrony (PDF). Przedstawiciele junty wezwali tym samym ASEAN do potępienia działalności tych organizacji.

22 grudnia: Wietnam doszedł do porozumienia z Indonezją w sprawie granic wyłącznej strefy ekonomicznej obu państw na Morzu Południowochińskim. W ramach wizyty w Indonezji prezydenta Nguyen Xuan Phuca doszło do spotkania z prezydentem Joko Widodo, podczas którego zwieńczono 12-letnie negocjacje w sprawie granic wyłącznej strefy ekonomicznej obu państw w pobliżu Wysp Natuna na Morzu Południowochińskim. Warto zaznaczyć, że cały proces negocjacji został oparty na warunkach zawartych w UNCLOS. Do tej pory między państwami dochodziło do licznych incydentów z udziałem indonezyjskiej straży przybrzeżnej i wietnamskich rybaków, którzy prowadzili połowy w pobliżu Wysp Natuna. Ich wynikiem najczęściej było przejęcie przez Indonezję łodzi rybackich, które były następnie niszczone. Osiągnięcie kompromisu stanowi bardzo ważny sygnał, że państwa ASEAN są w stanie pokojowo rozwiązać spory między sobą. Z kolei dla Chin będzie to stanowiło kolejne wyzwanie, ponieważ Pekin nie będzie mógł wykorzystywać indonezyjsko-wietnamskich napięć do pogłębiania podziałów w ASEAN. Podczas pierwszej wizyty prezydenta Nguyen Xuan Phuca w Indonezji od czasu objęcia tej funkcji w 2021 r. doszło również do uzgodnień w sprawie przygotowań planu wzmocnienia relacji dwustronnych w latach 2024-2028, a także podjęto decyzję o zwiększeniu obrotów w wymianie handlowej do 15 mld USD do 2028 r.

22 grudnia: 36 przeciwników politycznych premiera Kambodży zostało skazanych w masowym procesie. Kambodżański sąd wydał wyroki w sprawie 36 opozycjonistów, wśród których znalazł się między innymi przebywający na wygnaniu od 2015 r. Sam Rainsy. Został on już skazany w kilku wyrokach, w tym na dożywotnie pozbawienie wolności za rzekome scedowanie terytorium państwa na podmiot zagraniczny. Wśród skazanych znalazło się także 11 polityków, którzy należeli do rozwiązanej Partii Narodowego Ocalenia Kambodży. Usłyszeli oni wyrok 7 lat pozbawienia wolności, a także pozbawiono ich prawa do głosowania w wyborach jak i pełnienia funkcji rządowej przez okres 5 lat. Kolejnych 22 aktywistów również skazano na 5 lat więzienia, przy czym

wyroki trzech z nich zostały zawieszono. Tylko trzy osoby przebywają w areszcie, ponieważ pozostali skazani przebywają zagranicą lub w ukryciu.

23 grudnia: obecny premier Tajlandii będzie się ubiegał o reelekcję z ramienia nowej partii politycznej. Prayut Chan-o-cha poinformował o odejściu z rządzącej partii Palang Pracharath Party (PPRP) i przejściu do nowo utworzonej partii Ruam Thai Sang Chart (RTSC), co może podzielić promilitarne i konserwatywne obozy polityczne w następnych wyborach, które muszą się odbyć do maja 2023 r. Decyzja była spowodowana rozłamem w relacjach pomiędzy urzędującym premierem a liderem PPRP Prawitem Wongsuwanem. Partia RTSC została założona w 2021 r., a jej lider Pirapan Salirathavibhaga został niedawno mianowany sekretarzem generalnym kancelarii premiera.

29 grudnia: Malezja i Indonezja planują zakończyć negocjacje w sprawie ustalenia granic morskich w przyszłym roku. Podczas pierwszej oficjalnej wizyty w Indonezji na stanowisku ministra spraw zagranicznych Malezji, Zambry Abdul Kadir spotkał się ze swoją odpowiedniczką Retno Marsudi. Przedstawiciele obu państw zwrócili uwagę, że negocjacje w sprawie granic morskich, które są prowadzone od 2005 r., powinny zostać przyspieszone, dlatego w przyszłym roku obie strony chcą podpisać protokół ustaleń w tej sprawie. Przedmiotem rozmów mają być morskie granice na Morzu Sulawesi (Celebes) oraz na południowym obszarze Cieśniny Malakka. Ponadto dodatkowe negocjacje obejmą granicę lądową pomiędzy państwami na Wyspie Sebatik.

30 grudnia: była radczyni stanu Birmy usłyszała wyrok w ostatniej sprawie, w której postawiono jej zarzuty. Aung San Suu Kyi została skazana na siedem lat pozbawienia wolności za korupcję, przy czym odbywa już karę 26 lat więzienia w związku z szeregiem innych zarzutów. Uznano ją winną między innymi za przyjmowanie łapówek od birmańskiego biznesmena Maung Weika, nielegalny import krótkofalówek oraz złamanie ustawy dotyczącej tajemnic państwowych. Laureatka Pokojowej Nagrody Nobla przebywa w areszcie od momentu przejścia władzy w kraju przez juntę w wyniku zamachu stanu z lutego 2021 r.

31 grudnia: parlament Laosu wybrał nowego premiera. Decyzją członków laotańskiego parlamentu Phankham Viphavanh został zastąpiony na stanowisku premiera przez Sonexaya Siphandone, który pełnił wcześniej funkcję jego zastępcy. Phankham Viphavanh musiał ustąpić z powodu problemów zdrowotnych, które uniemożliwiały mu realizację obowiązków szefa rządu. Laos zmaga się z ogromnymi trudnościami finansowymi, o czym świadczy raport Banku Światowego z listopada bieżącego roku. Prognozuje się w nim, że dług publiczny kraju może wraz z końcem 2022 r. przekroczyć poziom 100% PKB.

31 grudnia: nowy premier Malezji w swojej pierwszej oficjalnej podróży zagranicznej odwiedzi Indonezję. Premier Anwar Ibrahim złoży 8 stycznia 2023

r. dwudniową wizytę w Dżakarcie, gdzie spotka się między innymi z prezydentem Joko Widodo. Przedstawiciele obu państw mają omówić kwestie związane ze sporami granicznymi, handlem oraz sytuacją wewnętrzną w Birmie.

KOMENTARZ

W dniu 14 grudnia odbył się w Brukseli szczyt ASEAN-UE z udziałem większości liderów państw z okazji 45. rocznicy stosunków w ramach partnerów dialogu. Było to szczególnie istotne wydarzenie, albowiem obie organizacje zmagają się z licznymi wzywaniem. Unia Europejska walczy ze skutkami rosyjskiej inwazji na Ukrainę oraz kryzysem energetycznym, podczas gdy państwa Azji Południowo-Wschodniej starają się sprostać rosnącej inflacji oraz kryzysowi w Birmie, gdzie władzę przejęła junta. Jeszcze przed rozpoczęciem szczytu wszystko wskazywało na to, że trudne realia sytuacji na arenie międzynarodowej powinny wzmocnić współpracę dwustronną, ale czy udało się podjąć przełomowe decyzji podczas spotkania w Belgii?

Mimo pewnych sukcesów w relacjach dwustronnych, jak chociażby podniesienie rangi stosunków do partnerstwa strategicznego w 2020 r., państwa ASEAN często oskarżały Unię Europejską o „prawienie morałów” w kwestiach związanych z demokracją, prawami człowieka i szeroko pojętymi wolnościami. Ponadto Unia Europejska posiada aktywne umowy o wolnym handlu tylko z dwoma (Wietnam i Singapur) z dziesięciu państw członkowskich ASEAN, a także nie przystąpiła do najbardziej prestiżowych formatów z wiodącą rolą ASEAN, takich jak Szczyt Azji Wschodniej czy szczyt ministrów obrony ASEAN Plus. W związku z tym relacje ASEAN-UE w dużej mierze zostały przyćmione przez strategiczną rywalizację pomiędzy Chinami i Stanami Zjednoczonymi.

Spadek znaczenia Unii Europejskiej w oczach mieszkańców państw Azji Południowo-Wschodniej jest najlepiej widoczny w ostatnich badaniach opinii publicznej opublikowanych w 2022 r. przez singapurski ośrodek naukowy ISEAS-Yusof Ishak Institute. Unia Europejska spadła z pierwszej w 2021 r. na czwartą pozycję w kategorii światowego lidera wolnego handlu. Zgodnie z tymi samymi badaniami UE przestała być głównym aktorem wskazywanym na przywódcę w utrzymaniu światowego porządku opartego na przestrzeganiu prawa międzynarodowego. Zajęła dopiero trzecie miejsce za Stanami Zjednoczonymi i ASEAN.

Mimo tych niepokojących sygnałów z Azji Południowo-Wschodniej szczyt pod przewodnictwem przewodniczącego Rady Europejskiej Charlesa Michela oraz premiera Kambodży (sprawującej prezydencję w ASEAN w 2022 r.) Hun Sena należy uznać za symboliczny sukces. Podczas szczytu poruszone zostały bardzo ważne kwestie dla obu stron, włącznie z konfliktem na Ukrainie. We wspólnym oświadczeniu znalazł się fragment mówiący o stanowczym potępieniu przez większość członków wojny na Ukrainie, uznając jednocześnie, że występują różne poglądy na sankcje jak i różnice w ocenie sytuacji. Niemniej jednak możemy również przeczytać w oświadczeniu o „rosyjskiej agresji”, co nie pojawiało się we wcześniejszych oświadczeniach wydawanych przez ASEAN.

Na szczególną uwagę zasługuje podpisanie przez Unię Europejską dwustronnych umów o partnerstwie i współpracy z Tajlandią oraz Malezją, które stanowią kolejny krok w kierunku negocjacji umów o wolnym handlu. Analogiczne umowy zostały wcześniej podpisane z Indonezją oraz Filipinami. Zawarcie kolejnych umów o wolnym handlu z poszczególnymi państwami członkowskimi ASEAN wyraźnie przybliżyłoby ostateczny cel, jakim jest podpisanie tego rodzaju umowy pomiędzy dwoma blokami ASEAN-UE. Tym bardziej, że już teraz Unia Europejska jest drugim największym inwestorem zagranicznym w ASEAN i trzecim największym partnerem handlowym po Chinach i Stanach Zjednoczonych. Oprócz kwestii związanych z handlem Unia Europejska poczyniła kroki w kierunku rywalizacji z chińską inicjatywą Pasa i Szlaku, albowiem w ramach funduszu na rzecz zrównoważonego rozwoju infrastrukturalnego *Global Gateway*, przekaże państwom członkowskim ASEAN wsparcie w wysokości 10 mld EURO.

Na podstawie przeglądu przebiegu szczytu w Brukseli należy stwierdzić, że mimo braku decyzji o fundamentalnym znaczeniu, samo wydarzenie miało bardzo ważne znaczenie symboliczne. Z pewnością przedstawiciele obu stron powinni dążyć do zacieśnienia współpracy ekonomicznej, co pozwoliłoby wypełnić próżnię pozostawioną przez Stany Zjednoczone w tym obszarze w Azji Południowo-Wschodniej. W związku z tym jak najszybciej powinno dojść do podpisania umów o wolnym handlu UE z kolejnymi państwami ASEAN jak Filipiny czy Indonezja. Unia Europejska wzmocniłaby w ten sposób swoją pozycję w postaci idealnej alternatywy dla państw Azji Południowo-Wschodniej w zaostrej się chińsko-amerykańskiej rywalizacji. Oprócz tego obie organizacje mają ogromny potencjał, żeby zacieśnić współpracę w walce z wyzwaniami związanymi z ochroną klimatu i rozwojem odnawialnych źródeł energii. Wszystko będzie zależało jednak od kolejnych kroków podjętych w 2023 r., albowiem na szczycie w Brukseli podjęto decyzję o organizacji ministerialnego dialogu poświęconego kwestiom dotyczącym środowiska i zmian klimatycznych.

II. STOSUNKI BILATERALNE CHIN Z PAŃSTWAMI ASEAN

1 grudnia: Filipiny są zdeterminowane do wydobywania surowców na Morzu Południowochińskim, ale nie wykluczają współpracy z Chinami.

Ferdinand Marcos Jr. poinformował o determinacji rządu w sprawie wydobywania surowców naturalnych ze spornych obszarów Morza Południowochińskiego. Mimo tego, że poprzednia administracja zerwała negocjacje z Chinami w sprawie wspólnego wydobywania surowców z powodu ograniczeń konstytucyjnych, to obecny prezydent nie wykluczył jednak innych możliwości współpracy dwustronnej w tym zakresie. W związku z tym niewykluczonym jest poszukiwanie możliwości współpracy pomiędzy prywatnymi przedsiębiorstwami. Wstępne rozmowy były w przeszłości prowadzone przez filipińską PXP Energy Corp a chińskim China National Offshore Oil Corp, ale nie doszło ostatecznie do zawarcia porozumienia w sprawie joint venture.

5 grudnia: Birma odebrała dostawę samolotów bojowych z Chin. Birmańskie siły zbrojne odebrały sześć myśliwców FTC-2000G, które zostały zakupione z Chin i najprawdopodobniej zastąpią lekkie myśliwce K-8 produkcji chińsko-pakistańskiej. Nowe samoloty zostały wyprodukowane przez Guizhou Aviation Industry Corporation pod nadzorem państwowej spółki Aviation Industry Corporation of China. Samolot FTC-2000G to lekki, wielozadaniowy samolot szkolno-bojowy. Jest w stanie przenosić uzbrojenie o łącznej wadze trzech ton, a jego głównym przeznaczeniem jest niszczenie celów naziemnych. Może być również wykorzystany do celów szkoleniowych, realizacji misji zwiadowczych oraz patroli, a także walki w powietrzu. Cena jednego samolotu wynosi około 8,5 mln USD.

7 grudnia: Filipiny potwierdziły doniesienia o zbliżających się chińskich statkach do prowincji Palawan. Od początku roku kilkanaście chińskich kutrów rybackich, będących najprawdopodobniej pod kontrolą milicji morskiej, zbliża się coraz bardziej do prowincji Palawan. Ich obecność skupia się wokół rafy Iroquois (237 km od miasta Rizal w prowincji Palawan) oraz płycizny Sabina (137 km od prowincji Palawan) w wyłącznej strefie ekonomicznej Filipin, gdzie planowano wspólne wydobywanie surowców naturalnych z Chinami. Mimo składanych w tej sprawie protestów dyplomatycznych oraz interwencji filipińskiej straży przybrzeżnej, aktywność chińskich jednostek pozostaje bez zmian.

7 grudnia: filipiński rząd wyznaczył nowego ambasadora do Chin. Jaime Florcruz został nowym ambasadorem Filipin w Chinach. W 1971 r. wyjechał do ChRL jako studencki aktywista, żeby przekonać się o skutkach rewolucji kulturalnej. Został zmuszony do pozostania w Chinach, po tym jak ówczesny

prezydent Filipin Ferdinand Marcos senior zakazał mu powrotu do kraju z uwagi na podejrzenie prowadzenia działalności wywrotowej. Kontynuował studia w Chinach i przez wiele lat był dziennikarzem dla magazynu TIME oraz pekińskiego oddziału CNN. Podczas przesłuchania przed kongresem przedstawił swoją opinię w sprawie sporów terytorialnych na Morzu Południowochińskim. Wskazał przy tym na konieczność wzmocnienia filipińskich instytucji takich jak straż przybrzeżna oraz sił zbrojnych, ze szczególnym uwzględnieniem marynarki wojennej i sił powietrznych. Niemniej jednak zwrócił również uwagę na potrzebę rozwijania relacji z Chinami.

7 grudnia: chińska i wietnamska straż przybrzeżna zacieśniają współpracę dwustronną. Przedstawiciele obu formacji wzięli udział w rozmowach na wysokim szczeblu w Hanoi, podczas których dokonali przeglądu interakcji z 2022 r., a także uzgodnili plan współpracy na 2023 r. Ma ona się skupić na czterech obszarach, do których należy zaliczyć utworzenie punktu kontaktowego drugiego poziomu pomiędzy dowództwem wietnamskiej straży przybrzeżnej dla regionu 1 oraz biura chińskiej straży przybrzeżnej odpowiedzialnego za Morze Południowochińskie. Punkt kontaktowy będzie pełnił platformę pod wymianę informacji związanych z naruszeniami popełnianymi przez statki obu stron. Ponadto współpraca będzie obejmować wspólne patrole, a także koordynację działań w przypadku nieoczekiwanych incydentów na wodach Zatoki Tonkińskiej.

11 grudnia: Chiny chcą wyjaśniać wszelkie spory z Filipinami na drodze „przyjacielskich konsultacji”. W odpowiedzi na doniesienia filipińskich sił zbrojnych o niepokojącej obecności chińskich statków w pobliżu Palawan, ambasador ChRL na Filipinach Huang Xilian podkreślił, że obie strony muszą współpracować, a wszelkie różnice zdań powinny zostać wyjaśnione poprzez przyjazne konsultacje.

12 grudnia: filipińska straż przybrzeżna planuje rozmieszczenie markerów na spornych obszarach Morza Południowochińskiego. W ramach odpowiedzi na zwiększoną aktywność chińskiej milicji morskiej na spornych obszarach Morza Południowochińskiego, filipińska straż przybrzeżna chce rozmieścić większą liczbę znaczników wyznaczających obszary, do których Filipiny posiadają suwerenne prawa. Pięć specjalnych markerów zostało już rozmieszczonych w maju bieżącego roku w obrębie grupy wysp Kalayaan (archipeląg Spratly). Oprócz markerów straż przybrzeżna planuje rozmieszczenie większej liczby latarni nawigacyjnych, które mają ułatwić orientację na morzu oraz ograniczyć ryzyko wypadków.

15 grudnia: Wietnam poczynił duże postępy w rozbudowie kontrolowanych wysp na spornych obszarach Morza Południowochińskiego. Według amerykańskiego Centrum Studiów Strategicznych i Międzynarodowych (CSIS)

Wietnam rozbudował kontrolowane przez siebie obiekty w archipelagu Spratly o powierzchnię 220 hektarów w ciągu ostatniej dekady. W porównaniu do Chin, które zwiększyły obszar kontrolowanych przez siebie obiektów o ponad 3200 akrów w latach 2013-2016, to wciąż nie jest imponujący wynik, aczkolwiek ma duże znaczenie w kontekście rywalizacji państw regionu o wpływy na Morzu Południowochińskim. Wietnam poczynił największe postępy w przypadku Wyspy Namyit oraz rafy Pearson, których powierzchnia została zwiększona do odpowiednio 47 hektarów oraz 48 hektarów. Z kolei rafa Tennent, która mieściła początkowo dwa małe bunkry rozrosła się do 26 hektarów.

16 grudnia: największa elektrownia zbudowana z udziałem Chin w Kambodży została uruchomiona. Największa elektrownia węglowa w Kambodży o mocy 700 megawatów zbudowana dzięki wsparciu chińskiego przedsiębiorstwa Huadian Overseas Investment Co., Ltd., przeszła pozytywnie ostatnią fazę testów i została uruchomiona. Elektrownia znajduje się w południowo-zachodniej prowincji Preah Sihanouk, a jej budowa trwała od sierpnia 2020 r. do listopada 2022 r.

18 grudnia: chińska straż przybrzeżna prowokowała i śledziła filipiński statek z zaopatrzeniem dla żołnierzy przebywających na spornych obszarach Morza Południowochińskiego. Zachodnie dowództwo filipińskich sił zbrojnych poinformowało o incydencie z udziałem jednostki chińskiej straży przybrzeżnej o numerze 5205 oraz kilku statków milicji morskiej w pobliżu płycizny Second Thomas w archipelagu Spratly, gdzie znajduje się posterunek filipińskich żołnierzy na wraku statku BRP Sierra Madre. Chińskie statki śledziły cywilną jednostkę, która wykonywała misję zaopatrzeniową dla żołnierzy przebywających na płyciźnie. Choć chińska straż przybrzeżna umożliwiła dostarczenie zaopatrzenia to jednocześnie nadawała komunikaty z ostrzeżeniem, iż transport jakichkolwiek materiałów budowlanych spotka się z odpowiednią reakcją strony chińskiej. Była to jedenasta misja zaopatrzeniowa w 2022 r. i piąta od momentu, kiedy nowym prezydentem został Ferdinand Marcos Jr.

21 grudnia: Chiny zostały oskarżone o rozbudowę infrastruktury na spornych obszarach Morza Południowochińskiego niebędących pod chińską okupacją. Według ostatnich doniesień Chiny rozpoczęły prace budowlane na obiektach w ramach archipelagu Spratly, które nie były dotychczas pod chińską kontrolą. Wszystko wskazuje na to, że Pekin dąży do konsolidacji swojej pozycji na Morzu Południowochińskim. Chińskie ministerstwo spraw zagranicznych całkowicie zaprzeczyło informacjom na ten temat.

21 grudnia: Filipiny wyraziły zaniepokojenie chińską rozbudową wysp na Morzu Południowochińskim. Ministerstwo spraw zagranicznych Filipin

poinformowało, że prowadzenie przez Chiny prac mających na celu rozbudowę spornych obszarów na Morzu Południowochińskim jest sprzeczne z Deklaracją o postępowaniu stron na Morzu Południowochińskim, a także wyrokiem trybunału arbitrażowego z 2016 r. W związku z tym ministerstwo podejmie kroki w celu weryfikacji doniesień mówiących o zaangażowaniu chińskiej milicji morskiej w prace budowlane na rafach Eldad, Whitsun, Lankiam oraz Sandy. Chińska ambasada na Filipinach zaprzeczyła doniesieniom, podkreślając jednocześnie, że Chiny przestrzegają konsensusu zawartego pomiędzy stronami sporu, w którym zobowiązano się do nieprowadzenia prac budowlanych na niezamieszkałych obiektach, będących przedmiotem sporu terytorialnego.

23 grudnia: Filipiny zwiększą swoją obecność militarną w archipelagu Spratly w odpowiedzi na niepokojące doniesienia o chińskiej aktywności na spornych obszarach Morza Południowochińskiego. Filipińskie ministerstwo obrony zapowiedziało zwiększenie obecności marynarki wojennej w pobliżu Wyspy Thitu. Jest to reakcja na raport mówiący o zwiększonej aktywności chińskiej milicji morskiej w obrębie wyłącznej strefy ekonomicznej Filipin.

28 grudnia: filipiński minister transportu popiera inicjatywę wprowadzenia dodatkowych restrykcji epidemiologicznych w przypadku osób wjeżdżających do kraju z Chin. Jaime Bautista poinformował, że z racji bardzo dużej liczby zakażeń koronawirusem w Chinach jest za wprowadzeniem dodatkowych testów na obecność wirusa dla wszystkich osób wjeżdżających do kraju z Chin. Prezydent Ferdinand Marcos Jr. również poparł inicjatywę, aczkolwiek zaznaczył, że decyzja w tej sprawie powinna zostać podjęta w oparciu o badania naukowe. W związku z tym ministerstwo zdrowia powinno przeprowadzić dokładną analizę potencjalnego zagrożenia rozprzestrzenienia się choroby w przypadku zwiększonej liczby podróżujących z Chin. Zdaniem prezydenta wprowadzenie dodatkowego testowania powinno być wystarczającym środkiem ostrożności, natomiast całkowite zamknięcie granic dla podróżujących z Chin będzie ostatecznością.

29 grudnia: Filipiny zamierzają podpisać z Chinami 10-14 umów dwustronnych podczas styczniowej wizyty prezydenta w Pekinie. Ministerstwo spraw zagranicznych Filipin poinformowało o planach podpisania co najmniej kilkunastu umów z zakresu handlu i inwestycji, rolnictwa, źródeł energii odnawialnej, infrastruktury, współpracy rozwojowej, wymiany międzyludzkiej oraz bezpieczeństwa morskiego w ramach wizyty prezydenta Ferdinanda Marcosa Jr. w Pekinie. W planach jest finalizacja umowy regulującej eksport durianów do Chin, podpisanie protokołu ustaleń dotyczącego współpracy cyfrowej, a także umowy związanej z budową trzech mostów. Dodatkowe porozumienia będą dotyczyły współpracy turystycznej oraz rozwoju

źródeł energii odnawialnej. Ponadto dojdzie do odnowienia umowy o udziale Filipin w inicjatywie Pasa i Szlaku. Wszystko wskazuje również na to, że filipiński rząd będzie chciał uzyskać od Chin wsparcie finansowe w postaci grantów opiewających na kwotę ponad 217 mln USD. Podczas spotkania z przewodniczącym Xi Jinpingiem, prezydent Filipin ma poruszyć temat sytuacji na spornych obszarach Morza Południowochińskiego.

29 grudnia: nowy specjalny wysłannik Chin do Birmy spotkał się z przedstawicielami zbrojnych organizacji mniejszości etnicznych. Deng Xijun spotkał się w chińskiej prowincji Yunnan z przedstawicielami siedmiu zbrojnych organizacji działających na obszarze Birmy, do których należy zaliczyć Zjednoczoną Armię Państwa Wa (United Wa State Army, UWSA), Armię Niepodległości Kachinu (Kachin Independence Army, KIA), Armię Sojuszu Narodowo-Demokratycznego (National Democratic Alliance Army, NDAA), Partię Postępu Państw Shan (Shan State Progress Party, SSPP), Armię Wyzwolenia Narodowego Ta'ang (Ta'ang National Liberation Army, TNLA), Armię Narodowo-Demokratycznego Sojuszu Mjanmy (Myanmar National Democratic Alliance Army, MNDAA). Trzy z nich, a mianowicie KIA, TNLA oraz MNDAA aktywnie walczą z birmańską juntą, natomiast AA z przyczyn humanitarnych przygląda się obecnie sytuacji w kraju w ramach nieformalnego zawieszenia broni. Według doniesień uczestników spotkania, miało ono charakter zapoznawczy i nie podjęto na nim żadnych istotnych decyzji. Nowy chiński wysłannik powtórzył, że walka nie jest właściwym rozwiązaniem, a wszelkiego rodzaju spory powinny zostać rozwiązane w sposób pokojowy. Po spotkaniu Deng Xijin udał się do stolicy Birmy, aby wziąć udział w rozmowach z przedstawicielami wojskowego rządu.

30 grudnia: Filipiny oraz Chiny zamierzają utworzyć gorącą linię w celu deeskalacji potencjalnych napięć na Morzu Południowochińskim. Ministerstwo spraw zagranicznych Filipin poinformowało o planach utworzenia dodatkowej linii bezpośredniej komunikacji na szczeblu ministrów spraw zagranicznych, służącej do przeciwdziałania przypadkowej eskalacji w przypadku morskich napięć.

KOMENTARZ

W kontekście stosunków dwustronnych Chin z państwami ASEAN na szczególną uwagę zasługują niepokojące doniesienia o chińskiej aktywności w Tajlandii. W ostatnim czasie na jaw wyszły dwa głośne

skandale, które po raz kolejny świadczą o silnych wpływach chińskiego biznesu oraz organizacji przestępczych na politykę i rynek nieruchomości w Tajlandii, co może zaszkodzić rządzącej partii Phalang Pracharat w wyborach, które powinny się odbyć w 2023 r. Niewykluczone, że był to również jeden z powodów odejścia urzędującego premiera z tej partii i przejścia do nowego ugrupowania Ruam Thai Sang Chart.

Rząd Tajlandii został zmuszony do wycofania się z projektu ustawy, znoszącej wieloletnie ograniczenia w nabywaniu nieruchomości przez obcokrajowców, co miało się przyczynić do zwiększenia zagranicznych inwestycji. Duża część polityków skrytykowała ustawę odwołując się do haseł mówiących o wyprzedawaniu narodu. Dodatkowym argumentem przeciwko zmianom prawnym było duże ryzyko zakupu nieruchomości przez chińskie grupy przestępcze, które mogłyby w ten sposób prać brudne pieniądze. Według doniesień tajskej policji rosnące wpływy ze sprzedaży narkotyków pochodzących z obszaru tzw. złotego trójkąta zapewniły środki finansowe chińskim przestępcom do zakupu tajskich paszportów oraz fałszywych tożsamości umożliwiających zakup nieruchomości. Ten proceder ma być możliwy dzięki lukom prawnym oraz braku przejrzystości procedur, a także powiązaniom tajskich polityków i urzędników z grupami przestępczymi.

Skala chińskich wpływów oraz ich skutków na wewnętrzne procesy polityczne w Tajlandii nie jest niczym nowym i jest wyraźnie widoczna od początku lat 90-tych XX wieku. Już w 1992 r. ministerstwo spraw zagranicznych Tajlandii wydało dokument z ostrzeżeniem przed możliwością wykorzystania przez stronę chińską personalnych relacji z tajską elitą oraz wysoko postawionymi urzędnikami do uzyskania poufnych informacji z zakresu działalności chińsko-tajskich przedsiębiorstw. W 2020 r. tajski departament ds. specjalnych śledztw ujawnił dużą siatkę kryminalną z udziałem chińskich obywateli, którzy posiadali tajskie dowody tożsamości zarejestrowane na fałszywe dane, które były wykorzystywane do rejestracji firm w Tajlandii. Duża część spośród 104 przedsiębiorstw zarejestrowanych w ten sposób wykonywała podejrzone transakcje finansowe, służące najprawdopodobniej do prania brudnych pieniędzy lub mające na celu oszustwa podatkowe. W śledztwie pojawiło się nazwisko Wang Hongbina, słynącego z bliskich powiązań z chińskimi przedsiębiorcami jak i tajskimi politykami, do których należy zaliczyć chociażby byłego premiera Tajlandii Chavalita Yongchaiyudha. Co więcej w 2013 r. Wang Hongbin z ówczesnym spikerem Izby Reprezentantów Somsakiem Kiatsuranontem doprowadził do utworzenia fałszywego stanowiska dyrektora departamentu ds. chińskich przy przewodniczącym Zgromadzenia Narodowego Tajlandii. Dla uwiarygodnienia tej pozycji utworzono nawet specjalną pieczęć. Fikcyjny departament był odpowiedzialny za liczne zaproszenia przedstawicieli chińskich prowincji do składania wizyt w Tajlandii. Warto w tym miejscu również

zaznaczyć, że mimo śledztw kryminalnych prowadzonych w sprawie Wang Hongbina, był on cały czas aktywny w Tajlandii, co może świadczyć, że był chroniony przez wpływowe osoby w ramach patronatu.

Wszelkiego rodzaju sprawy związane z badaniem chińskiej aktywności w Tajlandii lub krytyka pod adresem ChRL budzi wiele kontrowersji. Ponad 1/3 populacji posiada chińskie korzenie w związku z tym wszelkiego rodzaju śledztwa z motywem chińskim nie są nagłaśniane, aby nie budzić niepokoju społecznego. Ponadto księżniczka Maha Chakri Sirindhorn jest znana z prochińskiego nastawienia o czym świadczą jej liczne podróże do ChRL, a także fakt, że jest laureatką medalu przyjaźni za jej wkład w rozwój chińsko-tajskiej przyjaźni. Nie bez znaczenie pozostają także silne powiązania pomiędzy chińskim i tajskim biznesem, czego najlepszym przykładem jest Charoen Pokphand Group. Prezesem tego przedsiębiorstwa jest Dhanin Chearavanont, znany w Chinach jako Xie Guomin, który jest jednocześnie przewodniczącym chińskiej federacji zagranicznych chińskich biznesmenów (China Federation of Overseas Chinese Businessmen).

Mimo głęboko zakorzenionych powiązań pomiędzy dwoma państwami coraz większe kontrowersje wokół chińskich wpływów na wewnętrzną sytuację w Tajlandii mogą doprowadzić do sytuacji, w której wątek Chin odegra kluczową rolę w nadchodzących wyborach w Tajlandii. Tym bardziej, że chińska aktywność w Tajlandii opiera się w głównej mierze na działalności kryminalnej lub korupcyjnej. Pojawiały się w przeszłości doniesienia o przyjmowaniu przez rządzącą partię Palang Pracharat łapówek od chińskich przedsiębiorców. W związku z powyższym nie powinien dziwić fakt, że premier Prayut Chan-o-cha zmienił ugrupowanie polityczne, chcąc odciąć się od kontrowersji, mogących wpłynąć na jego dalszą karierę polityczną.

III. RYWALIZACJA CHINY-USA W ASEAN

8 grudnia: amerykańskie firmy wzięły udział w targach zbrojeniowych w Wietnamie. Amerykański ambasador Marc Knapper poinformował, że Stany Zjednoczone chcą wziąć udział w procesie modernizacji wietnamskich sił zbrojnych jak i dywersyfikacji źródeł pochodzenia sprzętu wojskowego. Ponadto strona amerykańska wyraziła zainteresowanie wzmocnieniem dwustronnej współpracy wojskowej, zwłaszcza w obszarze bezpieczeństwa morskiego. Wszystko wskazuje na to, że Hanoi zależy przede wszystkim na dywersyfikacji źródeł uzbrojenia, by uniezależnić się od dostaw rosyjskich.

8 grudnia: Stany Zjednoczone podjęły decyzję o obniżeniu rangi stosunków dyplomatycznych z Birmą. Waszyngton podjął decyzję, że nie wyśle nowego

ambasadora do Birmy w miejsce Thomasa Vajda, który skończy pełnienie swojej funkcji szefa amerykańskiej placówki dyplomatycznej w Rangun z końcem 2022 r. Jego obowiązki przejmie Deborah Lynn na stanowisku charge d'affaires. Amerykańska administracja przyjęła analogiczną postawę na początku lat 90-tych XX wieku, kiedy władzę sprawował wojskowy rząd. Przez okres 20 lat nie wyznaczano ambasadora do Birmy, co uległo zmianie dopiero w 2010 r., kiedy rozpoczęto proces demokratyzacji państwa. Decyzję o wycofaniu swoich ambasadorów z Birmy podjęły również takie państwa jak Niemcy, Włochy, Australia, Kanada oraz Korea Południowa.

9 grudnia: Stany Zjednoczone prześlą Wietnamowi 12 treningowych samolotów wojskowych T-6. Przedstawiciel amerykańskich sił powietrznych poinformował, że w latach 2024-2027 zostanie przekazanych Wietnamowi 12 samolotów. Pierwsze trzy maszyny zostaną dostarczone w pierwszym kwartale 2024 r. Kolejne dwa do trzech samolotów znajdą się w Wietnamie pod koniec 2024 r. a pozostałe w 2027 r. Oprócz dostarczenia samolotów strona amerykańska zobowiązała się do przeprowadzenia odpowiednich kursów z zakresu logistyki i obsługi maszyn.

14 grudnia: Filipiny wyraziły poparcie dla trilateralnego porozumienia AUKUS. Jose Faustino Jr., pełniący funkcję ministra obrony Filipin na spotkaniu z ambasadorem Australii Hae Kyong Yu wyraził poparcie dla AUKUS, czyli trójstronnego porozumienia z zakresu bezpieczeństwa zawartego przez Australię, Stany Zjednoczone oraz Wielką Brytanię. Przedstawiciel Filipin podziękował jednocześnie Australii za poparcie wyroku trybunału arbitrażowego z 2016 r. w sprawie sporów terytorialnych z Chinami na Morzu Południowochińskim. Jose Faustino Jr. podkreślił ważną rolę AUKUS w utrzymaniu stabilności i bezpieczeństwa w regionie Indo-Pacyfiku, co jest tym bardziej istotne, że część państw Azji Południowo-Wschodniej wyraża swoje obawy związane z porozumieniem, które może się przyczynić do intensyfikacji wyścigu zbrojeń w tej części świata.

15 grudnia: amerykańskie firmy prowadzą rozmowy z Wietnamem w sprawie potencjalnego zakupu dronów i śmigłowców. Przedstawiciele takich firm jak Lockheed Martin, Boeing, Raytheon, Textron oraz IM Systems Group spotkali się z wietnamskimi urzędnikami na marginesie targów zbrojeniowych zorganizowanych w Hanoi. Przedmiotem rozmów był potencjalny zakup sprzętu wojskowego, takiego jak śmigłowce, drony i zestawy radarowe w wariantach nieoferującym uzbrojenia. Stany Zjednoczone dostarczyły już Wietnamowi sprzęt w postaci kutrów patrolowych i podjęto decyzję o przekazaniu samolotów treningowych T-6. Wciąż jednak nie dostarczono dronów ScanEagle, w sprawie których prowadzone były uzgodnienia w 2019 r.

20 grudnia: Stany Zjednoczone zapewniły o swoim wsparciu dla Filipin w dobie rosnącej aktywności chińskiej floty na spornych obszarach Morza Południowochińskiego. Rzecznik Departamentu Stanu Ned Price przedstawił amerykańskie stanowisko, zgodnie z którym Stany Zjednoczone wspierają swojego sojusznika jakim są Filipiny w wysiłkach na rzecz utrzymania porządku międzynarodowego oraz swobody w nawigacji na Morzu Południowochińskim. Komunikat z Waszyngtonu został wydany w ramach reakcji na zwiększoną aktywność chińskiej milicji morskiej w obszarze wyłącznej strefy ekonomicznej Filipin w obrębie archipelagu Spratly.

20 grudnia: Chiny oskarżają Stany Zjednoczone o wbijanie klina w chińsko-filipińskie relacje. Chińska ambasada na Filipinach odniosła się krytycznie do oświadczenia wydanego przez Departament Stanu USA, w którym jest mowa dużej liczbie chińskich statków w pobliżu rafy Iroquois i płycizny Sabina, która przyczynia się do zaburzenia funkcjonowania filipińskich społeczności rybackich, prowadzących połowy w okolicach archipelagu Spratly. Według chińskiej ambasady w Manili strona amerykańska wtrąca się w spory na Morzu Południowochińskim, próbując skłócić zaangażowane w spory strony, co bezpośrednio prowadzi do eskalacji napięć w regionie.

21 grudnia: nowy dowódca indonezyjskich sił zbrojnych będzie dążył do zacieśnienia współpracy wojskowej ze Stanami Zjednoczonymi oraz sojusznikami, a także zwiększy intensywność patroli na Morzu Południowochińskim. Nowym dowódcą sił zbrojnych Indonezji został admirał Yudo Margono, który pełnił wcześniej funkcję dowódcy marynarki wojennej. Po zaprzysiężeniu zapowiedział rozszerzenie formuły corocznych manewrów Geruda Shield, których tegoroczna edycja była największa w historii stąd też dokonano zmiany w nazwie na Super Geruda Shield. Ponadto poinformował o planach zwiększenia aktywności marynarki wojennej, a także realizacji wspólnych operacji z udziałem sił powietrznych, armii oraz marynarki wojennej w pobliżu Wysp Natuna, gdzie dochodzi do napięć z Chinami w związku z morskimi sporami granicznymi.

29 grudnia: chiński myśliwiec przeleciał w bliskiej odległości od amerykańskiego samolotu nad Morzem Południowochińskim. Myśliwiec chińskiej marynarki wojennej J-11 przeleciał w odległości zaledwie trzech metrów od amerykańskiego samolotu zwiadowczego Boeing RC-135, realizującego przelot nad Morzem Południowochińskim. Manewr wykonany przez chiński samolot doprowadził do powstania zagrożenia dla bezpieczeństwa w ruchu lotniczym i stanowił ograniczenie swobody przelotu.

KOMENTARZ

Debata na temat chińsko-amerykańskiej rywalizacji w Azji Południowo-Wschodniej jest najczęściej zdominowana przez analizę interakcji mocarstw z poszczególnymi państwami regionu. Warto jednak zwrócić uwagę na fundamentalną różnicę pomiędzy Chinami i Stanami Zjednoczonymi w ich podejściu do różnego rodzaju sojuszy. Waszyngton w przeciwieństwie do Pekinu dysponuje rozwiniętym systemem współpracy regionalnej opartym zarówno na sojuszach bilateralnych jak i minilateralnych, co bez wątpienia daje przewagę Stanom Zjednoczonym. Stąd też wynika opinia, charakteryzująca Chiny jako jedno z najbardziej „osamotnionych mocarstw” na świecie.

Spotkanie Joe Bidena z Xi Jinpingiem podczas ostatniego szczytu G20 na Bali w listopadzie jak również [wizyta amerykańskiej delegacji w Chinach](#) z grudnia świadczą o dążeniach obu stron do obniżenia napięć w relacjach dwustronnych. Przyjęcie przez Waszyngton takiej, a nie innej postawy jest możliwe dzięki większemu zaangażowaniu w obszar bezpieczeństwa ze strony amerykańskich sojuszników takich jak Japonia, Korea Południowa czy Filipiny, a także pozostałych państw regionu. Na przestrzeni ostatniego roku szczególnie aktywna była Japonia, która zorganizowała w kwietniu pierwsze w historii spotkanie w formule 2+2 ministrów spraw zagranicznych i obrony z Japonii i Filipin, podczas którego zainicjowano rozmowy w sprawie nowego porozumienia zacieśniającego współpracę militarną (Reciprocal Access Agreement), polegającego na zezwoleniu siłom zbrojnym obu państw do wzajemnych wizyt, w ramach których mają być realizowane ćwiczenia oraz wymiana sprzętu wojskowego w celu zwiększenia interoperacyjności. Warto podkreślić, że umowa ma podobny charakter do porozumienia regulującego warunki pobytu amerykańskich żołnierzy na terytorium Filipin (Visiting Forces Agreement, VFA), a analogiczny dokument Filipiny zawarły również z Australią. W związku z tym, jeżeli dojdzie do finalizacji porozumienia z Japonią, Filipiny będą miały możliwość szerokiej współpracy militarnej z trzema z czterech członków minilateralnego formatu QUAD, która już jest widoczna chociażby na przykładzie ćwiczeń wojskowych Balikatan. O tym jak poważnie Japonia traktuje współpracę z państwami Azji Południowo-Wschodniej w obszarze bezpieczeństwa może również świadczyć pierwsze w historii od czasu zakończenia II wojny światowej lądowanie dwóch japońskich myśliwców F-15s wraz z tankowcem powietrznym oraz samolotem transportowym w bazie filipińskich sił powietrznych Clark.

W przypadku Korei Południowej na szczególną uwagę zasługuje podniesienie rangi stosunków dwustronnych z Wietnamem do kompleksowego partnerstwa strategicznego (comprehensive strategic partnership). Korea Południowa stała się tym samym czwartym państwem posiadającym taki status (po Chinach, Rosji i Indiach) i co najważniejsze jedynym, które jest jednocześnie traktatowym sojusznikiem Stanów Zjednoczonych. Taka perspektywa może ułatwić Waszyngtonowi negocjacje z Hanoi w sprawie podniesienia rangi stosunków dwustronnych.

Wraz z wygraną wyborów prezydenckich przez Ferdinanda Marcosa Jr. również Filipiny przedsięwzięły szereg kroków w kierunku konsolidacji współpracy militarnej ze Stanami Zjednoczonymi, poprzez zwiększenie liczby wspólnych ćwiczeń wojskowych zaplanowanych na 2023 r. jak i potencjalne rozszerzenie dostępu amerykańskich żołnierzy do filipińskich baz wojskowych, w tym również tych wychodzących bezpośrednio na Morze Południowochińskie. Oprócz tego Manila w bardziej zdecydowany sposób artykułuje swoje roszczenia na spornych obszarach archipelagu Spratly, a także konsekwentnie reaguje na naruszenia suwerenności kraju przez chińską flotę.

W kontekście pozostałych państw Azji Południowo-Wschodniej na szczególną uwagę zasługuje Indonezja, która mimo tego, że nie jest oficjalną stroną w sporach na Morzu Południowochińskim to również doświadcza napięć w relacjach z Chinami w związku z pokrywającymi się granicami morskimi na Morzu Południowochińskim w pobliżu Wysp Natuna. W przypadku Indonezji o bardziej proaktywnej postawie świadczy decyzja o przeniesieniu dowództwa marynarki wojennej na Wyspy Natuna, oraz zwiększenie aktywności militarnej w tym regionie. Ponadto nowy dowódca sił zbrojnych zapowiedział kontynuację corocznych manewrów wojskowych w rozszerzonej formie Super Geruda Shield, mającej na celu zaangażowanie większej liczby państw. Ćwiczenia były początkowo organizowane w formule dwustronnej z udziałem żołnierzy z Indonezji i Stanów Zjednoczonych pod kryptonimem Geruda Shield. Niemniej jednak tegoroczna edycja manewrów miała rekordowy charakter, ponieważ wzięło w niej udział aż 14 państw, dlatego ćwiczenia zostały przekształcone w formułę Super Geruda Shield.

Biorąc pod uwagę coraz większy udział poszczególnych państw regionu Indo-Pacyfiku w działaniach zmierzające do zwiększenia zdolności z zakresu obronności, Stany Zjednoczone mogły przyjąć mniej konfrontacyjną postawę wobec Chin. Najlepiej o tym świadczy fakt, że w 2022 r. utrzymano relatywnie małą liczbę operacji swobody żeglugi (FONOP) na Morzu Południowochińskim. Analogicznie do 2021 r. zrealizowano jedynie pięć misji FONOP, czyli o połowę mniej niż w 2020 r. Zredukowanie intensywności operacji realizowanych przez amerykańską

marynarkę wojenną nie tylko daje większe szanse na deeskalację napięć w relacjach na linii Waszyngton-Pekin, ale jednocześnie może wpłynąć na poprawę amerykańskiego wizerunku pośród państw Azji Południowo-Wschodniej. Część z nich postrzega bowiem misje FONOP jako działania przyczyniające się do destabilizacji regionu i niepotrzebnego zwiększania napięć.

**OŚRODEK SPRAW
AZJATYCKICH**
Uniwersytet Łódzki

RAPORTY OPINIE DORADZTWO

PIERWSZY W POLSCE UNIWERSYTECKI
THINK-TANK

DORADZTWO POLITYCZNE I BIZNESOWE

ZESPÓŁ Z PRAKTYKĄ W AZJI

www.osa.uni.lodz.pl

